

ba navsezadnje *just one of them*, na drugi s svojim »lookom« učinkuje multikulturalizem kot ideološko pogonsko sredstvo sodobne potrošniške družbe.

Prav delovanju znotraj vladajočega ideološkega horizonta gre pripisati trditev Elene Pečarič, da je za večino aktivistov in NVO uporništvu postalo le del »imidža« brez političnega naboja in realnih učinkov. Zadnja sedanje razmere premeri Jana S. Rošker. A njene misli ne povzemajo le rdeče niti zbornika *Sindikalno gibanje odpira nove poglede*, temveč predstavljajo edino eksistencialno možnost (slovenskih) delavcev in sindikalnih združenj. Boj za socialne pravice, ki izhajajo iz fordizma, je nezadosten. Današnje razmere določa postfordistična proizvodnja, kjer prekarizacija dela, ki razbija delavsko enotnost in sočasno večja polarizacijo prihodkov, postaja osrednji element sodobnega družbenega razvoja.

Posvet, kjer so bili prispevki predstavljeni, so organizirali svobodni sindikati, da bi slišali mnenja in kritike tistih, ki niso neposredno vpeti v sindikalno delo. Refleksijo delavskega delovanja so zagotovo dobili, a pomembneje je, ali so jo slišali/brali tudi drugi. In ravno ti, sodobni postfordistični dninarji, sestavljajo glavnino boja.

Andreja Vezovnik

**Jernej Mlekuž: Burek.si?! koncepti/recepti. Ljubljana:
Studia humanitatis, zbirka Varia, 2008.
202 strani (ISBN 978-961-6262-90-3), 22 evrov**

Kot sam zapiše Jernej Mlekuž, je *Burek.si?!* predelana doktorska disertacija, obenem pa tudi monografski prvenec avtorja, raziskovalca na Inštitutu za slovensko izseljenstvo na ZRC SAZU. Ob kopici nenavadnih objektov raziskovanja, ki se porajajo v času postmoderne paradigme, se obravnava bureka še vedno morda marsikomu zdi nekoliko nenavadna. Dejstvo je, da bi burek kot raziskovalni objekt v klasičnem družboslovju le stežka našel svoje mesto, a k sreči so kulturne študije tiste, ki takim navidezno bizarnim objektom podeljujejo legitimnost. Delo *burek.si?!* pokaže predvsem dvojce: v svoji jasni razdelitvi na teoretsko in empirično raven analize avtor pokaže, kako se burek kot objekt lahko konstituira oz. interpretira znotraj več paradigem, predvsem kulturnih študij, sociologije, antropologije in deloma filozofije, na katere se avtor naslanja, skozi empirično analizo pa pokaže, kako se burek kot objekt konstituira skozi posamezne diskurzivne prakse, ki mu dajejo različne pomene.

Monografija se torej v grobem deli na dva dela: prvi del je pretežno teoretski, v njem pa se avtor najbolj očitno naslanja na razumevanje diskurza, objekta in izjave, kot jih Foucault pojmuje predvsem v *Arheologiji vednosti*. Mlekuževa ontološka pozicija se zdi jasna, avtor ločuje med t. i. »brezpogojnim burekom«, to je burek kot materialno dejstvo, kot objekt, ki za avtorja lahko obstaja ločeno od diskurzov, ki ta objekt konstituirajo in vanj investirajo pomene, ter »burekovim več«, ki ga opredeli kot kulturno-družbeni pomen bureka in ki se kaže predvsem v različnih diskurzih o bureku, ki se jim avtor v delu posveča. Za razliko od brezpogojnega bureka »b/urekov več ni v redu materialnega, ne pripada svetu teles, ampak redu občosti, svetu idej, konceptov, misli, nazorov, pojmov, teorij« (str. 36). Tako se zdi, da imamo ponovno opraviti z večnim foucaultovskim ontološkim problemom razlikovanja med diskurzivnim in zunajdiskurzivnim, ki vsaj deloma gnezdi v nerazumevanju heideggerjanske razlike med ontičnim in ontološkim.

Vendar pustimo Heideggro v tem primeru ob strani ter se vrnimo k objektu in diskurzu. Da bi bolje pojasnil svoje stališče, se Melkuž poleg na Foucaulta nasloni še na Millerja, ki pravi, da

predmeti obstajajo kot fizične oblike, in te so neodvisne od mentalnih predstav o njih. Tako po avtorjevem mnenju »brezpogojni« burek obstaja tudi brez svojega »več«. S pričujočo distinkcijo se vsekakor strinjamo. Kot pravita Laclau in Mouffe, navaja ju tudi Mlekuž, velja razlikovati med jezikovnim in nejezikovnim dejanjem ter med diskurzivnim in zunajdiskurzivnim poljem. Kot nejezikovno dejanje je mišljena npr. gesta, ki je ne spremlja ilokucijska ali tekstovna izjava (jezikovno dejanje), a hkrati obe dejanji vselej pripadata polju diskurzivnosti kot ontološkemu. Seveda pa, kot ugotavlja tudi Mlekuž, redu zunajdiskurzivnega pripada stvarno, materialno, objekt. Tu ne gre zanikati obstoja predmetov kot takih, pomembna razlika je zgolj v tem, da takoj ko se tem predmetom skuša dodati še tako minimalen pomen, takoj ko postanejo predmet naše kulturne, prehranske, politične ali katerekoli druge potrošnje ali interpretacije, že pripadajo redu diskurzivnega oz. simbolnega, če vam je ljubše. In prav na tej točki vidimo primarno nekonsistentnost Mlekuževe razprave, ki poraja vprašanje, ali je njegova delitev na objekte in diskurze sploh ontološka ali je zgolj analitična. V samem bistvu srž problema Mlekuževega bureka niti ni vezana na diskurz, temveč na objekt ali bolje na opredelitev objekta. Imamo namreč dve vrsti objektov, za kateri bi lahko v grobem rekli, da pripadata dvema različnima paradigmatiskima pristopoma. Imamo objekt kot golo materialnost in imamo objekt, ki nastane in se konstituira samo in izključno skozi izjavo in/ali diskurz. In zdi se, da Mlekuž ne vzpostavi zadostne razlike med tema dvema objektoma. Kot sam zapiše na strani 169, v njegovi analizi ne gre videti analize diskurzov, temveč analize objekta, ki je podvržen diskurzom. Težava je v tem, da je za Mlekuža objekt lahko le objekt, objekt brez pomena, objekt, ki nas samo nahrani, za Foucaulta pa je objekt vedno že konstituiran s strani diskurza, je torej diskurzivni objekt, je objekt, ki se neprestano spreminja, in v tej optiki dobi tudi Foucaultova genealoška analiza svoj smisel. Kajti Foucaultova analiza je pravzaprav problematizacija, ki je mogoča od trenutka vstopa objekta v diskurz. Če bi bila Mlekuževa analiza genealoška, potem verjetno ne bi spregledala dejstva, da je tudi navidezni »objekt brez pomena« v foucaultovskem in laclauovskem smislu vedno že diskurzivni objekt in da sploh ni oz. ne more biti objekt kot tak, temveč je lahko samo njegova materialnost. Vendar je ravno to dejstvo pomenljivo, saj lahko objekt, ki se kaže kot brez pomena, zgolj kot hrana, npr. pripada nekemu drugemu diskurzivnemu redu, ki ga avtorjeva analiza burekpomenov ni zajela, ga je spregledala, nehote zaobšla. Tak objekt je bil torej napačno prepoznan kot objekt brez pomena. Če bi namreč nekaj takega kot »pomensko goli« objekt v družbi sploh obstajal, potem bi tovrstni objekti verjetno samo bili, in povsem »prepovedano« bi se bilo z njim na katerikoli način ukvarjati. Strnimo z dilemo, ali je burek objekt, ki kroži med diskurzi, ali so diskurzi tisti, ki proizvajajo burek kot objekt. Odgovorimo lahko le, da je objektivnost bureka smiselna le kot analitična, in ne kot ontološka kategorija.

Vendar pustimo ob strani to debato in si pogledimo, kaj nam *burek.si?!* prinaša v empiričnem smislu. Avtorjev empirični del je predvsem interpretacija zelo heterogenega nabora najrazličnejših izjav o bureku, ki prihajajo od najrazličnejših virov in iz najrazličnejših časovnih obdobj. Pri tem ni v ospredju noben interpretativni, metodološki ali hevrstični pristop, temveč predvsem induktivno in do neke mere celo intuitivno sestavljanje pomenskih drobcev, ki sestavljajo analizo predvsem dveh diskurzov, konstituiranih okrog bureka. Na strani 59 avtor najprej začne z analizo nutricionističnega oz. zdravstvenega diskurza o bureku. Naslanjajoč se na sociološke analize prehranskih praks, avtor predoči predvsem ugotovitev, da burek znotraj diskurza o zdravi prehrani zavzema pozicijo navlake, saj je prevelik za malico, premajhen za kosilo, predvsem pa premasten. Ob navajanju kvantitativnih mnenjskih raziskav o zdravi prehrani in obsežnem kritičnem citiranju diplomskega dela, ki je nastalo na oddelku za živilstvo UL, ter nekaterih kritičnih socioloških analiz prevladujočega nutricionističnega diskurza pa je morda najzanimivejši del te razprave osvetlitev protihegemonskih izjav, ki nastanejo kot odgovor na prevladujoče diskurze o bureku. Te izjave Mlekuž locira v izjavah srednješolske mladine, ki se ob konzumiranju bureka norčuje iz izjav o njegovi mastnosti, nasitnosti in nezdravosti.

Drugi del empirične analize se osredotoča predvsem na orientalistični in nacionalistični diskurz o bureku. Predvsem pri orientalističnem diskurzu velja izpostaviti ostrino analize, ki predstavi obe plati negativne konotacije bureka, torej tistega bureka, ki ogroža slovenstvo in »konotira nekaj, kar je slovenski biti drugega«, po drugi strani pa Mlekuž izpostavi tudi poskuse njegovega udomačevanja, asimilacije oz. vključevanja. Kajti burekova navidezna nepolitičnost je naravnost pripravna orientalističnemu diskurzu, ki obenem združuje stereotipizacijo in fascinacijo nad »drugim«, ki se v Sloveniji steka tudi v kulturne pomene bureka.

Pričujočo obravnavo zaključujemo z mislijo, da je Mlekužu uspela drzna in zanimiva analiza navidezno nadvse banalnega objekta, kakršen se zdi burek. Ravno prikaz njegove konotativne ravni, o kateri bi se moral spraševati vsak njegov konzument, je najmočnejši del pričujoče monografije. Kljub temu pa smo pokazali, da je besedilo mestoma teoretsko nepremišljeno, interpretacija empiričnih podatkov včasih nepoglabljena, ob tem pa je najšibkejše zastavljeno ravno povezovanje med teoretsko konceptualizacijo in uvideno empirično dimenzijo objekta. A kljub temu delo, ki je namenjeno tudi širšemu krogu bralcev, sproža pomembno dilemo, ki jo lahko strnimo v vprašanje, ali je konzumiranje bureka v Sloveniji politično dejanje. Kajti po prebrani knjigi se kot odgovor na *Burek?! Nein, danke!!* kar ponuja odgovor *Burek?! Ja, bitte!!!*